

สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม
และการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ และภูมิศาสตร์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐)

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

นางสาววิริยะ บุญยะนิवासน์
นางสุพน ทิมอ่ำ
นางศรีสุวรรณ บุญชัย
นางสาวเยาวลักษณ์ อักษร
รศ. ดร. ณัฐพร ยวงเงิน

ผู้ตรวจ

รศ. ดร. ไชยพันธ์ ปัญญาศิริ
ผศ. ดร. ชมชิต พรหมสิน
นางสุรพา อ่อนศรีแก้ว

บรรณาธิการ

นายสมเกียรติ ภูระหงษ์

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๗

พิมพ์ครั้งที่ ๑

จำนวนพิมพ์ ๔๐,๐๐๐ เล่ม

ISBN : 978-616-606-033-1

รหัสสินค้า ๑๑๑๓๐๖๖

www.aksorn.com

จัดพิมพ์และจำหน่ายทั่วประเทศโดย

บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจก. จำกัด
142 ถนนตะนาว เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200
โทร. 0 2622 2999 (อัตโนมัติ 20 คู่สาย)

พิมพ์ที่ : บริษัท ไทยรับเกล้า จำกัด โทร. 0 2903 9101-6

คำนำ

การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองเท่าทันอย่างมีคุณภาพเป็นเป้าหมายสำคัญของการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา เกิดขึ้นจากการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในตนเอง มีความสามารถในการปรับตัวตามสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างจำกัดท่ามกลางความหลากหลาย กระทั่งสามารถยอมรับความแตกต่าง และสามารถตัดสินใจเลือกปฏิบัติตนได้อย่างมีวิจารณญาณบนพื้นฐานของความรู้และคุณธรรม

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ เล่มนี้ จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และความเข้าใจเชิงบูรณาการเกี่ยวกับตนเองและบุคคลรอบตัว มีทักษะและกระบวนการที่ส่งเสริมการเป็นพลเมืองดี มีเจตคติ คุณธรรม และจริยธรรมที่เหมาะสม สามารถประพฤติตนตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ และมีความรู้พื้นฐานทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับตนเองและสังคม

ทั้งนี้เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจเรื่องราวทางสังคมศึกษาที่สูงขึ้นในอนาคต และเชื่อมโยงประสบการณ์ของผู้เรียนไปสู่โลกกว้าง ตลอดจนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และมีทักษะในศตวรรษที่ ๒๑ ผ่านการนำเสนอเนื้อหาที่สอดคล้องกับมาตรฐานตัวชี้วัดระหว่างทาง และตัวชี้วัดปลายทางตามที่หลักสูตรกำหนด การยกตัวอย่างเพื่อเชื่อมโยงความรู้สู่ชีวิตจริงที่ทันสมัยผ่านกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายด้านสมรรถนะสำคัญและเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อตนเอง

คณะผู้เรียบเรียงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานสังคมศึกษาฯ ป.๑ เล่มนี้จะเป็นสื่อการเรียนการสอนที่อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ของผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คณะผู้เรียบเรียง

คำชี้แจงในการใช้สื่อ

ภาพหน้าหน่วยการเรียนรู้

ภาพประกอบขนาดใหญ่
ช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน

คำถามกระตุ้น

กระตุ้นผู้เรียน
ด้วยคำถามจาก
ภาพประกอบ
ก่อนเข้าสู่
การเรียนรู้

เป้าหมายการเรียนรู้

กำหนดระดับความรู้
ความสามารถของผู้เรียน
เมื่อเรียนจบหน่วย

มาตรฐานการเรียนรู้

ระบุมาตรฐานการเรียนรู้
และตัวชี้วัดระหว่างทาง
และตัวชี้วัดปลายทาง
ตามที่หลักสูตรกำหนด

แนวคิดสำคัญ

แก่นความรู้ที่เป็น
ความเข้าใจคงทน
ติดตัวผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนา
ความรู้และทักษะประจำหน่วย

เนื้อหา

ทันสมัย สอดคล้อง
ครบตามตัวชี้วัดของหลักสูตร
อ่านเข้าใจง่าย ส่งเสริมการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก
(Active Learning)

ภาพประกอบเนื้อหา

เป็นภาพประกอบ ๔ สี
แทรกอยู่ตลอดเล่ม
ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจ

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

ให้ผู้เรียนปฏิบัติเพื่อแสดงพฤติกรรม
การเรียนรู้ ฝึกนำความรู้และทักษะไปปรับใช้
ในชีวิตจริงและบรรลุสมรรถนะสำคัญ

หมายเหตุ : คำชี้แจงในการใช้สื่อสำหรับครูและผู้ปกครอง

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่

ศาสนาของเรา

บทที่ ๑ พระพุทธศาสนา

บทที่ ๒ แบบอย่างที่ดี

บทที่ ๓ หลักธรรมนำความสุข

บทที่ ๔ ชาวพุทธที่ดี

๑

๒

๘

๑๗

๓๔

หน่วยการเรียนรู้ที่

หน้าที่พลเมือง

บทที่ ๑ ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวและโรงเรียน

บทที่ ๒ สมาชิกที่ดีของครอบครัวและโรงเรียน

บทที่ ๓ การทำความดี

บทที่ ๔ ประชาธิปไตยในครอบครัวและโรงเรียน

๔๑

๔๒

๕๖

๗๒

๗๙

หน่วยการเรียนรู้ที่

เศรษฐศาสตร์น่ารู้

บทที่ ๑ สินค้าและการบริการในชีวิตประจำวันของเรา

บทที่ ๒ จ่ายเป็น ออมได้ ไม่ขัดสน

บทที่ ๓ ทำงานดี มีความสุข

๘๖

๘๗

๙๔

๑๐๐

หน่วยการเรียนรู้ที่

เรียนรู้สิ่งแวดล้อม

บทที่ ๑ สิ่งต่าง ๆ รอบตัว

บทที่ ๒ ตำแหน่ง ระยะ ทิศ และแผนผัง

บทที่ ๓ สิ่งแวดล้อมกับการเปลี่ยนแปลง

๑๐๕

๑๐๖

๑๑๖

๑๓๔

บรรณานุกรม

๑๕๖

หน่วยการเรียนรู้ที่

ศาสนาของเรา

เป้าหมายการเรียนรู้

เมื่อเรียนจบหน่วยการเรียนรู้นี้ ผู้เรียนจะมีความรู้ความสามารถต่อไปนี้

๑. บอกพุทธประวัติหรือประวัติของศาสนาที่ตนนับถือโดยสังเขป (มฐ. ส ๑.๑ ป.๑/๑)

๒. ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด (มฐ. ส ๑.๑ ป.๑/๒)

๓. บอกความหมาย ความสำคัญ และเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด (มฐ. ส ๑.๑ ป.๑/๓)

๔. เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด (มฐ. ส ๑.๑ ป.๑/๔)

๕. บำเพ็ญประโยชน์ต่อวัด หรือศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ (มฐ. ส ๑.๒ ป.๑/๑)

๖. แสดงตนเป็นพุทธมามกะหรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ (มฐ. ส ๑.๒ ป.๑/๒)

๗. ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนดได้ถูกต้อง (มฐ. ส ๑.๒ ป.๑/๓)

แนวคิดสำคัญ

พระพุทธศาสนามีประวัติความเป็นมา และประวัติของศาสดา ที่สามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของตนเอง และสร้างความสงบสุขแก่สังคม

พุทธประวัติ

เย็นวันหนึ่ง น้ำกับคุณแม่กำลังคุยกัน

คุณแม่คะ ทำไมเราต้อง สวดมนต์ก่อนนอน และ ใส่บาตรพระตอนเช้าด้วยคะ

เรานับถือพระพุทธศาสนาจึงกราบไหว้ พระพุทธรูปซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระพุทธเจ้า เพื่อรำลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า

และใส่บาตร พระสงฆ์ในตอนเช้า เพื่อให้พระสงฆ์ มีกำลังในการศึกษา พระธรรม แล้วนำมา สั่งสอนและ เผยแผ่ศาสนา

เพื่อน ๆ รู้ไหมว่าเพราะอะไร เราจึงต้องศึกษาพุทธประวัติคะ

ศาสดา คือ ผู้ก่อตั้งศาสนา ศาสดาของทุกศาสนาล้วน มีประวัติชีวิตที่สามารถนำมาปรับใช้เป็นแบบอย่างในการ ดำเนินชีวิต

พระพุทธเจ้าทรงเป็นศาสดา หรือผู้ก่อตั้งพระพุทธศาสนา พระองค์ทรงสอนให้ทุกคนเป็นคนดี คิดดี พูดดี และทำดี การปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า จึงช่วยให้ ตนเองและสังคมเกิดความสงบสุข

๑. **ประสูติ** พระพุทธเจ้ามีพระนามว่า **เจ้าชายสิทธัตถะ** ประสูติ
ใต้ต้นสาละ ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ก่อนพุทธศักราช ๘๐ ปี
ที่ลุมพินีวัน ปัจจุบันอยู่ในประเทศเนปาล

เจ้าชายสิทธัตถะ เป็นพระราชโอรสของ **พระเจ้าสุทโธทนะ**
และ **พระนางสิริมหามายา** ซึ่งเป็นผู้ปกครองกรุงกบิลพัสดุ์

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะประสูติได้ ๗ วัน พระมารดาได้
สวรรคต พระองค์จึงต้องอยู่ในความดูแลของพระนาง **มหาปชาบดี**
โคตมี (มะ-หา-ปะ-ชา-บอ-ดี-โค-ตะ-มี) ซึ่งเป็นพระมาตุจฉา (น้า)
และเมื่อโตขึ้นได้ศึกษาศิลปวิทยาในสำนักครุวิศวามิตร (วิท-สะ-
วา-มิต) ซึ่งพระองค์ทรงศึกษาได้อย่างรวดเร็ว

▲ ในวัยเยาว์ เจ้าชายสิทธัตถะศึกษาศิลปวิทยาได้อย่างรวดเร็ว

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะทรงมีพระชนมายุได้ ๒๙ พรรษา
พระองค์ทรงเบื่อหน่ายความไม่ยั่งยืนของชีวิต พระองค์จึงได้
ตัดสินใจเสด็จออกทรงผนวช และได้บำเพ็ญเพียรด้วยวิธี
ทุกรกิริยา (ทุก-กะ-ระ-กิ-ริ-ยา) เช่น การกลั่นลมหายใจเข้าออก
และอดอาหาร จนพระวรกายผ่ายผอม แต่ก็ยังไม่สามารถค้นหา
แนวทางในการดับทุกข์ที่แท้จริงได้

▲ พระสิทธัตถะทรงบำเพ็ญเพียรที่เรียกว่า ทุกรกิริยา จนมีพระวรกายซูบผอม

๒. ตรัสรู้ หลังจากเลิกบำเพ็ญเพียรด้วยวิธีทุกรกิริยา พระสิทธัตถะทรงบำเพ็ญเพียรด้วยการนั่งสมาธิ ทำให้พระองค์ ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ณ ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ใกล้ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ซึ่งในขณะนั้น พระองค์มีพระชนมายุได้ ๓๕ พรรษา

▲ พระสิทธัตถะตรัสรู้ที่ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ปัจจุบันอยู่ที่พุทธคยา ประเทศอินเดีย

๓. ปรีนิพพาน เมื่อตรัสรู้แล้ว พระองค์ได้ทรงเผยแผ่หลักธรรมให้กับประชาชนโดยทั่วไปเป็นเวลานานถึง ๔๕ ปี พระองค์จึงได้เสด็จดับขันธ-ปรีนิพพาน ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ที่ใต้ต้นสาละ ในเมือง กุสินารา ปัจจุบันอยู่ในประเทศ อินเดีย รวมพระชนมายุได้ ๘๐ พรรษา

▲ พระพุทธเจ้าปรีนิพพานที่สาละโนทยาน ในเมือง กุสินารา แคว้นมัลละ

กิจกรรม พัฒนาการเรียนรู้ที่ ๑

นักเรียนเรียงลำดับเหตุการณ์เพื่อระบุวัน สถานที่ เหตุการณ์ และผลของเหตุการณ์ตามพระพุทธประวัติ

กิจกรรม การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

สมรรถนะสำคัญสำหรับผู้เรียน

✓ ความสามารถด้าน	✓ การสื่อสาร
✓ การคิด	○ การแก้ปัญหา
✓ การใช้ทักษะชีวิต	○ การใช้เทคโนโลยี

นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

๑. สืบหาเพื่อน ๆ ในห้องเรียนว่า มีผู้นับถือศาสนาใดบ้าง แล้วบันทึกข้อมูลลงในสมุด
๒. สอบถามผู้ปกครองเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของศาสนาที่ครอบครัวนักเรียนนับถือ แล้ววาดภาพเพื่อแสดงเหตุการณ์ที่นักเรียนประทับใจ
๓. นำเสนอผลงานและร่วมกันบอกข้อคิดจากประวัติศาสตร์หน้าชั้นเรียน